

במקום

לאנשים שאוהבים קיבוץ

מה בראש של 'הדיפרנציאלים' ומה בראש של 'השיתופיים' בקיבוץ

השיתופי, תוצאות סקר מעניין • עמ' 2

מדוע לא קמה מחדש מערכת ערכות הדדית בין הקיבוצים, למרות

הכרזות לרוב של מזכירי התנועה? • עמ' 4

עלילותיה של העגלה שרמוטה לאחר הפרטת הרפת וחלוקת הפרות

לחברי הקיבוץ. סיפור מרגש • עמ' 8

טבת תש"ע • דצמבר 2009 • גיליון 11

במבחן הזמן

ניר עוז בעד השיתוף - ומה הלאה?

ההחלטה לטובת השיתוף בניר עוז בחודש שעבר הושגה בתום שלוש שנים של "בדיקת אורחות חיים", במהלכן התפצל צוות השינוי לשני צוותים: דיפרנציאלי ושיתופי. המשברים והקשיים פעלו לטובת הצוות הדיפרנציאלי. לתומכי השיתוף סייע השיפור במצב הכלכלי. היום הצוותים פועלים במשותף

צילומים: יוכה'ה ליפשיץ / ניר עוז

הצוות השני עסק בצמיחה דמוקרטית, עוד נקודה כואבת בניר עוז. אחרי ההצבעה האחרונה הקיבוץ התקשר עם צוותי הקליטה של הורם השיתופי ומנסה לגבש תכנית קליטה אפקטיבית.

השפעת משבר החובות והמצב הביטחוני

תנאי הפתיחה לדיונים על אורחות החיים הקשו על תומכי השינוי: ניר עוז היה שרוי במשבר חובות עמוק ומתמשך, שחייב קיצוצים כואבים ברמת החיים השוטפת ובהשקעות הצרכניות. הקיבוץ סבל ממשבר חברתי, ניכור וחוסר אמון של החברים בהנהגה החברתית. לאלה נוסף המצב הביטחוני הקשה, קיבוץ בקו הראשון של עוטף עזה, שספג קסאמים ופצמ"רים. כל אלה גרמו לפגיעה קשה בקליטת חברים ובנים ולריבוי עזיבות של חברים, תושבים וילדי חוץ רבים, שנטשו את מערכת החינוך.

הקשיים סייעו לתומכי המודל הדיפרנציאלי, שטענו שהשיטה השיתופית כשלה ותרמה למשבר. הם גם הצביעו על "חמשת הבטל"נים" הידועים והמרגיזים שניתן למצוא בכל קיבוץ, וטענו שרק שוט השכר הדיפרנציאלי ידרבן אותם לעבוד לפרנסתם.

השינוי בהווה והשינוי בתודעה

מה שסייע לתומכי השיתוף היה השיפור המהותי שחל בשנים האחרונות במצבו הכלכלי של הקיבוץ, שבא לביטוי גם בהעלאת תקציבי הקיום ובמתן פנסיה הוגנת. אבל, למרות ש"ההווה קובעת את התודעה", כפי שקבע בצדק מרכס קשישא, חולף פרק זמן ניכר עד שהשינוי בהווה יוצר את השינוי בתודעה. זה מה שקרה בניר עוז: עידן המצוקה חלף והתחלף ביציבות כלכלית, אבל רבים מהחברים עוד לא הפנימו בתודעה את השינוי לטובה וחיים בתחושה של מצוקה וחרדה מהעתיד.

הצוותים פועלים עתה במשותף

מאז ההצבעה שני הצוותים פועלים במשותף, כדי לגבש הצעות מפורטות לשינויים ושיפורים בתחומי חיים רבים ועל פי עקרונות השיתוף. ההצעות יוגשו למוכרות, שתדון בהן ותחליט מה יובא לאישור הקיבוץ.

ומה הלאה? לרוב הניכר בניר עוז, שתמך בשיתוף, אסור לנוח על זרי הדפנה של הניצחון בקלפי. אורח החיים השינוי תופי מחייב מאמץ רציף והשקעה מתמדת בתחזוקה, עדכון ושיפורים, כשבניר עוז המבחן והאתגר העיקרי הוא בקליטה וצמיחה דמוגרפית.

רק הצלחה מוכחת תשכנע את חברי ניר עוז שהשיתוף עדיף על כל אלטרנטיבה דיפרנציאלית.

צוות לפנסיה ולביטחון אישי, תחום כואב ומדאיג בקיבוץ שבו הגיל הממוצע גבוה והצבירה לפנסיה היא מזערית. שיפור משמעותי במצב הכלכלי בשנים האחרונות איפשר לניר עוז להחליט על פנסיה הוגנת, הרבה יותר מפנסיות המינימום התנועתית. הפנסיה תשולם

בקיבוצים רבים, בהם תומכי המודל הדיפרנציאלי לא זכו ברוב הנדרש בהצבעה ראשונה, הם יזמו הצבעות חוזרות ותכופות, לעתים כל שבועיים, שהתישו את הקיבוץ, עד שהשיגו את הרוב הדרוש. בניר עוז הפיקו לקחים והחליטו, לפני ההצבעה, שאם המודל הדיפרנציאלי לא יאושר, הצבעה נוספת תיערך רק בתום שנה, או יותר

מרינוחי הקיבוץ ותקבל גיבוי מתאגיד נכסים שיקבל לרשותו נכסים רבעי ערך של הקיבוץ, שישמשו כבטוחות לתשלום הפנסיה במקרה שהקיבוץ לא יוכל לשלם אותה מהרווחים השוטפים.

עודד ליפשיץ / ניר-עוז

ב-6.11.09 התקיימה בניר עוז הצבעה על הצעה לעבור למודל הדיפרנציאלי. ההצעה נדחתה והקיבוץ החליט לה' משיך באורח החיים השיתופי. 63 חברים, 42% מ-150 חברי ניר עוז, הצביעו בעד המודל הדיפרנציאלי. 70 התנגדו ו-17 חברים לא הצביעו, כך ש-87 חברים, שהם 58%, לא תמכו בהצעה. שבוע לפני כן נדחתה הצעה להקטין את הרוב הנדרש לשינוי בתק' נון הקיבוץ מ-75% ל-66%, כך שהרוב הדרוש למעבר למודל הדיפרנציאלי הוא 113 חברים, 50 חברים יותר מאלה שהצביעו בעדו.

הצבעה נוספת רק בתום שנה

בקיבוצים רבים, שבהם תומכי המודל הדיפרנציאלי לא זכו ברוב הנדרש בהצבעה ראשונה, הם יזמו הצבעות חוזרות ותכופות, לעתים כל שבועיים, שהתישו את הקיבוץ, עד שהשיגו את הרוב הדרוש. בניר עוז הפיקו לקחים והחליטו, לפני ההצבעה, שאם המודל הדיפרנציאלי לא יאושר, הצבעה נוספת תיערך רק בתום שנה, או יותר, מההצבעה הראשונה. במהלך השנה הזו הקיבוץ לא יאשר שום החלטה שאינה תואמת את אורח החיים השיתופי.

"בדיקת אורחות החיים"

ההכרעה לטובת השיתוף הושגה בתום "בדיקת אורחות החיים", שנמשכה כשלוש שנים. התהליך החל בעקבות יוזמה של קבוצת חברי רים, שתמכה במודל הדיפרנציאלי. נבחר צוות, שבראשו עמד חבר הקיבוץ יורם גורן, ובו תומכי שיתוף ותומכי המודל הדיפרנציאלי. הצוות פעל כשנה בהנחיית היועצים סמדר ויאיר שביט מנען, איתר והגדיר את תחומי ההסכמה והמחלוקת שבין שני הצדדים.

לאחר מכן הצוות התפצל לשני צוותים, דיפרנציאלי ושיתופי, שפעלו כשנה בלי מנחים מבחוץ וגיבשו הצעות למודל דיפרנציאלי ולמודל שיתופי משופר.

במחצית השנה האחרונה הצוותים נעזרו ביועץ חיצוני, נפתלי לדר, לשעבר חבר נגבה. הצוות השיתופי קיבל ייעוץ וסיוע גם מה זרם השיתופי.

במהלך התקופה התקיימו בקיבוץ ימי עיון וחוגי בית והתנהלה ויכוח ער מעל דפי העיתון המקומי - "ישר לעניין". נקודות התורפה בתהליך היו מעורבות מועטה של רבים מהחברים ושל מוזכרות הקיבוץ.

"צוותי המשימה"

בנוסף לצוותים הנפרדים פעלו ופועלים בניר עוז שני "צוותי משימה" משותפים:

אגדה סינית בודהיסטית

את האגדה הקצרה והיפה המובאת כאן שמע הכותב במהלך טיול בסין

אלי גורן / גבע

איכר אחד הגיע יומו.

שאל: לאן כדאי לעלות - לגן עדן או לגיהנום? אמרו לו: בגיהנום יש הרבה אוכל, בשר ופירות.

עלה לגיהנום ומצא אכזר מכל טוב. אך היו שם מזלגות באורך שני מטרים, ולא יכול היה לטעום מן האוכל השופע.

ירד למטה ושאל: מה יש בגן עדן?

אמרו לו: גם כן הרבה בשר ופירות.

עלה לגן עדן ומצא אכזר מכל טוב. אך שוב מזלגות באורך שני מטרים.

שאל: כיצד אוכלים עם מזלגות כאלה?

אמרו לו: בגן עדן אחד עוזר לחברו, וכל אחד יכול להגיש אוכל לחברו במזלג שאורכו שני מטרים.

אכל, נהנה והגיע למסקנה, שבמקום בו עוזרים אחד לשני נעים יותר לאכול והחיים יפים יותר.

איור: יעקב גוטמן

"במקום" לכל המעוניין

"במקום" מופץ חינם לכל הקיבוצים בארץ בחבילות של 40 עותקים לכל ישוב. הוא אמור להגיע לכל קיבוץ בחבילה נפרדת יחד עם גיליונות הדף הירוק.

העיתון מופיע בכל יום ה' האחרון בכל חודש. אנא, עדכנו אותנו אם אינו מגיע לקיבוצכם (למייל שלנו, או לאחד הטלפונים המופיעים כאן בהמשך).

מפאת קשיים בתפוצת העיתון אנחנו מאפשרים עשיית

מנוי לעיתון, בתשלום מראש עד סוף השנה. המחיר:

4 ₪ לעיתון לכיסוי עלויות לוגיסטיות ודואר (שנתי):

48. הרשמה ופרטים דרך המטה השיתופי בטלפון:

03-6925418. אפשר לקבל עותק מקוון של העיתון.

המעוניינים מוזמנים לפנות אלינו דרך המייל:

bimcom.co.il@gmail.com, או לטל: 054-663322,

052-3113527. העיתון גם מופיע וזמין לכל קורא באתר

הקיבוצים: www.kibbutz.org.il

ובאתר שווים: www.shavim.org.il

הגיליון הבא - "במקום" מס' 12, עתיד להופיע ביום ה';

28.1.2010. חפשו אותו בתאריך זה אצל האחראים על

חלוקת העיתונים בקיבוצכם ודווחו לנו במקרים של

תקלות, נשתדל לשלוח לכם עיתונים נוספים.

קריאה נעימה!

מ.ב.

- **במקום** לאנשים שאוהבים קיבוץ • גיליון מס' 11
- דצמבר 2009, טבת תש"ע
- יוצא לאור ע"י עמותת "חוג העמקים" יחד עם המטה השיתופי הקיבוצי
- עורכת: מרים עין-דור ריפתי
- מערכת: אלי גורן ומרי טויב
- עיצוב ועריכה גרפית: בני בן חיים
- ניהול ומודעות: עזר גורן, ת.ד. 655, עומר, מיקוד, 84965. טלפון 08-6469293
- דואר אלקטרוני: azargoren@walla.co.il
- הדפסה: סולן הדפסות בע"מ, פתח-תקווה
- מופץ בכל הקיבוצים בארץ
- הקוראים מוזמנים להגיב ולכתוב אלינו: באינטרנט לכתובת: bimcom.co.il@gmail.com
- טל: אלי - 054-663322, מרים - 052-3113527
- תודה מיוחדת ללורד בוב מאנגליה על העזרה הגדולה בהוצאת העיתון לאור

המהפך הדיפרנציאלי

מה "בראש" של הדיפרנציאליים ו"בראש" של השיתופיים

מה מבדיל בקיבוצים השיתופיים בין החברים שתומכים בשכר דיפרנציאלי לבין החברים שמתנגדים לו? האם לחברים בשתי הקבוצות ישנן שאיפות ומטרות שונות בחיים? אם כן, אולי בשל כך יש להם מחלוקת כל כך קשה על אורח החיים בקיבוץ? סקר של המכון לחקר הקיבוץ עם ממצאים מעניינים

דני זמיר / משמר העמק

שני העשורים האחרונים בתנועה הקיבוצית, היו שנות המהפך הדיפרנציאלי. רוב הקיבוצים עברו ממשטר של שוויון כלכלי בעבודה למשטר כלכלי של פערי שכר. זהו מעבר קיצוני למדי, סוג של מהפך.

ההסבר המקובל למהפך הזה הוא המשבר הכלכלי שהחל באמצע שנות ה-80. לפי הסבר זה, בעקבות המשבר והמצוקה הכלכלית בקיבוצים, החברים מבינים, שלמרות רצונם לשמור על הקיבוץ השיתופי, הדבר הוא בלתי אפשרי מבחינה כלכלית.

הקושי עם הסבר זה הוא בעובדה, שבשנים האחרונות עברו לשכר דיפרנציאלי גם קיבוצים עשירים הנמצאים במצב כלכלי מצוין. מדוע? האם החשש ממשבר כלכלי עתידי הוא שמביא את החברים לתמוך בשכר דיפרנציאלי? ואולי ישנם גורמים אחרים?

הדיפרנציאליים והמתנגדים בקיבוצים השיתופיים

גם היום, בעשרות קיבוצים שיתופיים לא נהוג שכר דיפרנציאלי. מה מבדיל בקיבוצים האלה, בין החברים שתומכים בשכר דיפרנציאלי (בהמשך נקרא להם בקיצור "דיפרנציאליים") לבין החברים שמתנגדים להם? (בהמשך נקרא להם בקיצור "שיתופיים")? האם לחברים בשתי הקבוצות האלה ישנן שאיפות ומטרות שונות בחיים? אם כן, אולי בשל כך יש להם מחלוקת כל כך קשה על אורח החיים בקיבוץ? שאלות אלה נברקו בסקר עמדות חברים בקיבוצים השיתופיים, שני ערך ע"י המכון לחקר הקיבוץ בסוף שנת 2007. בסקר השתתפו מעל 650 חברים מ-29 קיבוצים. בצוות המחקר השתתפו ראש המכון שלמה גץ, חנה גולדמברג ודני זמיר. 70% מהמשיבים התנגדו לשכר דיפרנציאלי, 20% תמכו ו-10% היססו.

הדיפרנציאליים מחפשי ההצלחה הכלכלית. ממצאי הסקר מלמדים, שישנו שוני ברור בין השאיפות האישיות שחשובות יותר ל"דיפרנציאליים", לבין השאיפות שחשובות יותר ל"שיתופיים".

ל"דיפרנציאליים" חשובות יותר השאיפות להצלחה כלכלית אישית שלהם ושל משפחתם. ל-84% מהם חשוב להגיע להצלחה כלכלית בכוחות עצמם (לעומת 51% מ"השיתופיים"), ל-67% מהם חשוב שיהיה להם הרבה כסף (לעומת 39% מ"השיתופיים") ול-52% מהם חשוב להיות אחראים רק לעצמם ולמשפחתם (לעומת 18% מ"השיתופיים").

השאיפה לשכר דיפרנציאלי, היא כנראה חלק מסדר עדיפויות שונה, המדגיש הרבה יותר את הצלחתו הכלכלית של הפרט.

החיים השלווים והאידיאליים החברתיים של השיתופיים. ל"שיתופיים", ההצלחה הכלכלית האישית חשובה פחות, אבל חשוד בות להם יותר השאיפות לחיים שלווים ומוכרים ולהגשמת אידיאליים חברתיים. ל-80% מהם חשוב לאפשר חיים שלווים (לעומת 54% מ"הדיפרנציאליים") ול-73% מהם חשוב להיות באורח חיים שמור כד להם. ל-73% מהם גם חשוב לפעול להגשמת אידיאליים חברתיים (לעומת 51% מ"הדיפרנציאליים").

מי ירוויח ומי יפסיד

ראינו, ש"הדיפרנציאליים" מחשיבים יותר את הצלחתם הכלכלית האישית. האם הם גם חושבים שהמעבר לשכר דיפרנציאלי כדאי להם כלכלית? האם הם מצפים שירוויחו ממנו? והאם "השיתופיים" מצפים שיפסידו מהמעבר לשכר דיפרנציאלי? הלוח הבא מציג את התשובות שקיבלנו.

התנגדות לשכר דיפרנציאלי או הצבעה בעדו, האם ירוויח או יפסיד מהמעבר לשכר דיפרנציאלי

תומך בשכר דיפרנציאלי	מתנגד לשכר דיפרנציאלי	
7	28	אפסיד כלכלית מהמעבר לשכר דיפרנציאלי
27	42	לא יודע/ת, אין שנוי
66	30	ארוויח כלכלית מהמעבר לשכר דיפרנציאלי
100	100	סה"כ

הממצאים מלמדים, שרוב "הדיפרנציאליים" (66%) סבורים שירוויחו מהמעבר לשכר דיפרנציאלי, אבל רק מיעוט מ"השיתופיים" (28%) סבורים שיפסידו מהמעבר לשכר דיפרנציאלי. 30% מ"השיתופיים" אפילו סבורים, שירוויחו מהמעבר לשכר דיפרנציאלי. כנראה, שהתועלת הכלכלית האישית משפיעה יותר על הדיפרנציאליים ומשפיעה פחות על השיתופיים.

שכר דיפרנציאלי יחד עם ערבות הדדית מלאה?

בין מאות המשיבים על הסקר ישנה תמיכה רבה מאוד בעקרונות השיתופיים של דמוקרטיה השתתפותית, שוויון וערבות הדדית מלאה

סימן קריאה

המועצה הייתה של יואל

פליאות בעקבות מועצת התנועה האחרונה

רחל סבוראי / רביבים

הייתי שם במועצה.

אכן, אני מאלה שביקשו להירשם למועצה זו, כדי להצביע בעד המשך שליחותו של יואל.

אפשר בהחלט להבין שמזכיר התק"מ כינס מועצה כדי לבחון אפשרות כהונה בקרנציה שלי-שית, אבל...

נדהמתי לקרוא ב"דף הירוק" את הכתבה על המועצה. כתבה קצרה של נחמן גלבוע.

אם אמנם באו למועצה זו 253 צירים, לעומת 110 צירים המגיעים למועצה "רגילה", היה על וולולה, מזכיר התק"מ, להיות נלהב ומאושר מן ההתעוררות של הציבור.

אם מזכיר התק"מ אינו מקבל כך את הדברים, יש לשאול האם אמנם הוא מנהיג.

אם אמנם באו למועצה זו 253 צירים, לעומת 110 צירים המגיעים

למועצה "רגילה", היה על וולולה, מזכיר התק"מ, להיות נלהב ומאושר מן

ההתעוררות של הציבור

מחר השיתוף יהיה טוב עוד יותר

עתה ברור לכולם, שאם הקיבוצים השיתופיים הם חפצי המשך קיומם כקיבוצים – שאורח החיים השיתופי הוא מהותם, כי אז גם עליהם להוכיח לחבריהם ולחברי התנועה הקיבוצית כולה, גם בקיבוצים הדיפרנציאליים, כי אורח החיים השיתופי, טומן בחובו את מרב היתרונות לחברים

נחום שור / כפר מנחם

הניצחונות האחרונים של מצדדי השיתוף הקיבוצי בעין-חרוד איחוד, במעברות, בניר עוז, במענית, בשער-הגולן ובצאלים, ובעוד כמה קיבוצים אחרים – מלמדים אותנו – שהכיוון שהקיבוצים השיתופיים בחרו ללכת בו – דהיינו, כיוון של שמירת הליבה השיתופית מצד אחד והליכה מוגברת יותר לקראת החברים מצד שני, תוך התחשבות מרבית ברצונם ובצרכיהם – כיוון זה והשילוב הזה הם בגדר השילוב המנצח.

מרב היתרונות לחברים

בלשון אחרת: עתה ברור לכולם, שאם הקיבוצים השיתופיים הם חפצי המשך קיומם כקיבוצים – שאורח החיים השיתופי הוא מהותם, כי אז גם עליהם להוכיח לחבריהם ולחברי התנועה הקיבוצית כולה, גם בקיבוצים הדיפרנציאליים, כי אורח החיים השיתופי טומן בחובו את מרב היתרונות לחברים, את טיפוח ההתפתחות האישית וכל ה"ט" מוון ביכולות החברים ובשאיפותיהם ומאווייהם. התקנונים החדשים, המפרטים את הכיוון הזה, בקיבוצים שהוזכרו ובקיבוצים שיתופיים אחרים, מגלמים בהדגשה את מימוש הכיוון שעליו אנו מדברים.

להיטיב את האדם או להיטיב עימו

בקיבור: אם הדגש בימי הבראשית של התנועה הקיבוצית היה על הניסיון לברוא אדם חדש, להיטיב את האדם, את החבר, שהוא התא שעליו עומדים הקיבוץ השיתופי כולו ובניית החברה החדשה (ולא אתיחס כאן לשאלה, האם הייתה זו שאיפה אוטו-פית גרידא), הרי עתה, מבלי לזנוח כמוכח את המאמצים המתמידים לחזק באדם את התכונות הטובות וההומאניות הטמונות בו – הדגש עובר מהצורך להיטיב את האדם להכרח להיטיב עמו. וזאת כאשר היכולת לכהן, שלא תמיד הייתה אפשרית ונתונה בימי הצנע הבראשיתיים – ישנה היום! וכי וודאי היכולת הזו גם גדלה בהתמדה ואין להחמיצה.

ה"צונאמי" הקיבוצי

מי שרוצה להבין את ה"צונאמי" הנורא, שבו עברו, תוך שנים ספורות בלבד, מרבית הקיבוצים

מקיבוצים שיתופיים לקיבוצים דיפרנציאליים, חייב לקחת בחשבון את המגרעות והחול-שות הרבות שהיו לקיבוץ השיתופי בעבר. חלקן של מגרעות אלו היו פרי הנסיבות ההיסטוריות שבהן קמה התנועה הקיבוצית, אבל חלקן האחר לא היו הכרחיות והן היו תוצאה של שגיאות סובייקטיביות ושל אי יכולת להשתנות בזמן אמיתי משיתוף של פעם, שהיה, בצד יתרונותיו החשובים, גם לוחץ, צפוף וקשה מאוד לפרט, לשיי תוף מודרני, עכשווי, המרווח יותר, המשלב באיזון נכון יותר בין צרכי הפרט והכלל. לפי כך אין להכחיש שחברים רבים מאוד חשו בחיי השיתוף בקיבוץ בעבר – מחנק מסוים והגבלות מחמירות על חופש הבחירה והנטיית האישיות שלהם. ה"צונאמי", שעליו דיברתי, שיקף את התחושות הללו.

הניצחונות האחרונים של מצדדי השיתוף הקיבוצי בעין-חרוד איחוד, במעברות, בניר עוז, במענית, בשער-הגולן ובצאלים, ובעוד כמה קיבוצים אחרים – מלמדים אותנו – שהכיוון שהקיבוצים השיתופיים בחרו ללכת בו – דהיינו, שמירת הליבה השיתופית עם הליכה מוגברת יותר לקראת החברים, זהו השילוב המנצח

השמיים הם הגבול

מצב זה יכול להיות כיום נחלת העבר. גם בהתחשב בעובדה, שחלק ניכר מהקיבוצים השיתופיים הם גם קיבוצים בעלי מצב כלכלי איתן ומצליח, וגם אם יודעים ומבינים שהתודעה הזו, של בניית איזון נכון יותר בין צרכי הפרט והכלל, – כבר חדרה ומשתרשת בלבבות ובע"שייה היומיומית וארוכת הטווח כאחד. על כן יאמר, שלא עוד זיהוי בין חיי שיתוף קיבוצי לבין דרישת הקרבה גדולה מהפרט, אלא ניצול היתרונות של היחד השיתופי גם להטבת חיי של החבר, של הפרט ושל משפחתו. אם בדרך זו ימשיכו וילכו – השמיים הם הגבול להתחזקות ולעלייתו של הקיבוץ השיתופי.

בניית איזון נכון בין צרכי הפרט והכלל צילומים ממפעלי קיבוץ עין-השופט

איור: יעקב גוטמן

בין חברי הקיבוץ. ערבות הדדית מלאה חשובה מאוד גם ל"דיפרנציאליים". 68% מהם, תומכים בה. הממצא הזה מעלה שאלה חשובה: האם "הדיפרנציאליים" מורעים לכך, שהערבות ההדדית המלאה עלולה להיפגע ע"י שכר דיפרנציאלי והפרטות עמוקות?

התנהגות חברי הקיבוץ במשבר כלכלי

מילה על השנה האחרונה שמלמדת אותנו, שמשבר כלכלי איננו רק "היסטוריה". האם בשעה של קשיים כלכליים או משבר, החברים יתאמצו למען קיבוצם? 68% מהמצביעים השיתופיים חושבים, שחלק גדול מהחברים יתאמצו למען הקיבוץ. אבל רק 27% מהדיפרנציאליים, חושבים שחלק גדול מהחברים יתאמצו.

הראש של הדיפרנציאליים, הראש של השיתופיים

אז מה בסופו של דבר מבדיל בין שאיפות של "הדיפרנציאליים" ו"השיתופיים"? התמיכה בשכר דיפרנציאלי היא כנראה חלק ממכלול שאיפות, המדגיש הרבה יותר את הצלחתו הכלכלית של הפרט. הרגש של "השיתופיים" הוא שונה. ההצלחה הכלכלית האישית חשובה להם פחות, אבל חשובות להם יותר השאיפות לחיים של וויס ומוכרים ולהגשמת אידיאלים חברתיים.

הממצאים מלמדים, שרוב "הדיפרנציאליים" (66%) סבורים שירוויחו מהמעבר לשכר דיפרנציאלי, אבל רק מיעוט מ"השיתופיים" (28%) סבורים שיפסידו מהמעבר לשכר הדיפרנציאלי. 30% מ"השיתופיים" אפילו סבורים, שירוויחו מהמעבר לשכר הדיפרנציאלי. כנראה, שהתועלת הכלכלית האישית משפיעה יותר על הדיפרנציאליים ופחות על השיתופיים

צילום: אביב לשם, דובר התק"ם

צילומים: מרב גלבוץ

תנועה משותפת

מדוע לא קמה מחדש מערכת של ערבות הדדית בין הקיבוצים?

מסוף שנות התשעים ועד היום יש לנו הצהרות לרוב של מזכירי תנועה על הקמה מחדש של קרן לערבות הדדית. לצערנו, הצהרות ללא כיסוי, שהפכו לחלק מתרבות ה"כאילו". מדוע לא קמה מחדש מערכת של ערבות הדדית? כל עוד המטה השיתופי הוא מחלקה בתק"צ, דין קיבוציו כדין כל קיבוץ בתנועה

כלומר, יישארו נא עם 8,500 ש, שהוא השכר הממוצע בקיבוץ השיתופי הנדרש לתרום?

אילו המטה השיתופי היה תנועה...

מערכת ערבות הדדית בין הקיבוצים מהווה תנאי לקיום תנועה משותפת. אבל, הדוגמה שלעיל ממחישה את הקושי לקיים אותה תוך קיום פערי שכר גדולים בין החברים בקיבוצים המופרטים.

לא כל 100 שנות התנועה הקיבוצית המפוארת היו גם שנות הערבות ההדדית. ב-17 השנים האחרונות אין סימנים לחידוש אמיתי של הערבות ההדדית בין הקיבוצים. אפילו אימוץ קיבוץ מצוקה על ידי קיבוץ חוק, לחם חוקינו משך עשרות בשנים, כמעט שלא מתקיים יותר בתק"צ, אלא רק בקיבוץ הדתי.

בחשבון נפש אמיתי צריך להודות, כי אילו המטה השיתופי היה תנועה, בוודאי היה מחדש את הערבות ההדדית בין קיבוציו. אבל כאשר הוא מהווה מחלקה בתק"צ, נאבק על תקציב בו, וכאשר התנועה לא מאחדת נכסים ומנציח פערים בקיבוצים – דינו של קיבוץ במטה השיתופי כדין כל קיבוץ בתנועה, תנועה שאיננה מקיימת, וכנראה כבר לא תקיים, את עקרונות הערבות ההדדית...

משכורות גבוהות משתכרים יותר מהממוצע בקיבוץ השיתופי התורם...

נניח, קיבוץ מופרט ממוצע, שבו השכר החודשי הממוצע של 7,000 ש, מתקבל באופן מצרפי מ-69% בעלי משכורות הנמוכות מהשכר הממוצע במשק (7,843 ש בראשית 2009), מ-20% בעלי משכורות בינוניות שבין השכר הממוצע לבין 12,000 ש בחודש, ומ-11% בעלי משכורות גבוהות שמעל 12,000 ש לחודש.

אם תחודש מערכת הערבות ההדדית בין הקיבוצים, קיבוץ שיתופי חזק כלכלית, שבו לדוגמה, ממוצע השכר (השווינוי) 8,500 ש לחבר, יידרש לתרום לקיבוץ שבו הממוצע השכר (על פי הסקר) נמוך מהשכר הממוצע במשק.

ברור מאליו, שאין לדרוש מהקיבוץ המופרט, הנתרם, לקיים שכר שוויוני כמו בקיבוץ התורם, שהרי הקיבוץ הנתרם החליט לבסס את ה"התחדשות" שלו על חברה מעמדית רבת פערים. אבל במערכת ערבות הדדית, האם מוגזם לדרוש מבעלי ההכנסות הגבוהות בקיבוץ הנתרם שיתרמו לבעלי ההכנסות הנמוכות מדי חודש את הסכום שמקביליהם בקיבוץ השיתופי (בעלי היכולת) נדרשים לתרום?

כנראה, יש קשר חזק בין ביטול/צמצום הערבות ההדדית בין החברים בקיבוצים, לבין אי היכולת לקיימה בתנועה בין הקיבוצים. הרי, אם מתכוונים ברצינות להקמת קרן תנועתית לערבות הדדית, ישנם שני מקורות אפשריים לקרן כזו: נכסי תנועה ומיסי קיבוץ ציים (לרבות ארגונים אזוריים, שממילא נזקקים לאישור הקיבוצים-הבעלים).

הנכסים לא אוחדו עד היום

אשר לנכסי התנועה, למרות הצהרות, מר"עצות, ועידות, והחלטות לרוב – הנכסים של התנועות פשוט לא אוחדו עד היום... "משקי תקם" בנפרד, ו"חבצלת" בנפרד, עם מוסדות ניהול המבוססים על התנועות לשעבר. כמו כן, בקיבוץ הארצי פועלת קופה נפרדת מחוץ ל"חבצלת", שמתבססת על כספי תאגידים שנסגרו לכאורה סופית, בהסדר חתום, מלפני 11 שנה.

האם קיבוץ שיתופי יתרום לקיבוץ מופרט?

אשר למיסי הקיבוצים, קשה לדרוש מקיבוץ שיתופי, שמקיים עקרון תמורה שווה לכל עבודה, לתרום לקיבוץ רב-פערים, שבו בעלי

אמרי רון / משמר העמק

עובדה ללא עוררין היא, שמערכות הערבות ההדדית התנועתיות, שב-עבר גבו מיסים גבוהים מהקיבוצים בעלי היכולת והעבירו אותם בדרכים שונות לקיבוצים מתקשים, קרסו בשנות התשעים המוקדמות, שנות המשבר הפיננסי הטוטאלי בקיבוצים ובתאגידים התנועתיים. ה"נובה" וה"סופרנובה", הנשימות האחרונות למימוש הערבות ההדדית התנועתית היוו הקמת קמ"ע (קרן מרכזית לערבויות) ב-1992 וההסדר המ"שלים של מרץ 1996 (קיבוצי הטלות מחד, וקיבוצי מחיקות מאידך). קרן השומר הצעיר וקרן התקם חוסלו בהסדר, אולם קרן הקיבוץ הדתי נשארה, שכן הקיבוץ הדתי לא היה זקוק להסדרים.

הצהרות ללא כיסוי

מסוף שנות התשעים ועד היום יש לנו הצהרות לרוב של מזכירי תנועה על הקמה מחדש של קרן לערבות הדדית. לצערנו הצהרות ללא כיסוי, שהפכו לחלק מתרבות ה"כאילו". מדוע לא קמה מחדש מערכת של ערבות הדדית?

למרות הצהרות, מועצות, ועידות, והחלטות לרוב – הנכסים של התנועות פשוט לא אוחדו עד היום... "משקי תקם" בנפרד, ו"חבצלת" בנפרד, עם מוסדות ניהול המבוססים על התנועות לשעבר. כמו כן, בקיבוץ הארצי פועלת קופה נפרדת מחוץ ל"חבצלת", שמתבססת על כספי תאגידים שנסגרו לכאורה סופית

ב-17 השנים האחרונות אין סימנים לחידוש אמיתי של הערבות ההדדית בין הקיבוצים. אפילו אימוץ קיבוץ מצוקה על ידי קיבוץ חוק, לחם חוקינו משך עשרות בשנים, כמעט שלא מתקיים יותר בתק"צ, אלא רק בקיבוץ הדתי

לראות את הדברים משם

רבים שקצו היום ברעיון השיתופי נוהגים "למנף" טעויות של העבר. ניסיון להתחבר אל רוח התקופה בה פעל "הקיבוץ הישן" יעלה, שחלק ממה שנראה לנו היום כאבסורד, לא נולד מתוך בחירה, אלא היה פרי אילוצים ותכתיבים חיצוניים. מי יכול לדון באלה שחיו בימים אחרים, בסביבה שונה?

קיבוץ עין שמר, יוצאים לעבודה, 1948, מתוך האוסף של אבי אבולגון ז"ל

עזרא דלומי

בהקדמה לספרו ראשית הסכסוך היהודי-ערבי, דן המזרחן המנוח אליעזר בארי (חבר הזווע) במורכבותה ומוג' בלותה של כתיבת ההיסטוריה: "ראיית העבר מושפעת אף היא מתודעת ההווה, מהשקפות הערכיות של המשקיף, מהערך כותיו בדבר הטוב והרע, המקדם והמעכב, החשוב והטפל; מהוויית חייו שלו, אהבותיו וש נאותיו". בהמשך הוא מביא מדר ברי ההיסטוריון החשוב לואיס נאמייר, המסביר שהחוקר את העבר עושה זאת מנקודת מוצא, השקפה ותודעה שעוצבו בהווה, מתוך ניסיונו העצמי. אפשר לסכם את "הפלאול" הזה על

חקר ההיסטוריה בפתגם הישן והטוב האומר: אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו. אבל כמו הרבה פתגמים מחכימים, גם הפת" גם הזה בעייתי משהו: מה עושים במקרה שלא ניתן לעמוד במקומו של אותו חבר? כיצד דנים אותו? כיצד נדון, למשל, את פועלו והכרעו תיו של מי שהלך לעולמו לפני יובל שנים מבלי שנעמוד במקומו...

מחשבה כזאת יכולה לשתק כמעט כל דיון על העבר, כי מי יכול במגבלות הכלל הזה לדון באלה שחיו בימים אחרים, בתנאים אחרים, בסביבה שונה? אכן, להגיע למקומו של חברך - אין לך כנראה סיכוי, ולפיכך כל שניי תן לעשות הוא לנסות באופן מטפורי "להיכנס לנעליו". להשתדל לחוש את רוח התקופה בה פעל.

הדברים הללו נכתבים על רקע הוויכוח הפוריץ מעת לעת אודות "הקיבוץ הישן", ועל טעויותיהם, כביכול, של מייסדיו. חוסר האמ" פתיה, הגיחוך והניכור שנוהגים כלפיהם אלה החובטים בהם, יוצרים לעתים תחושה שמדובר באנשים ערלי לב שרצו להנרס אדם בדמותם, לפי רצונם, על-פי תו תקן ידוע מראש. זה מה

שיטת חיים שיתופית-שוויונית, מצריכה איכות אנושית, שאר רוח ופתיחות לזולת, הרבה יותר מאשר בחברה מופרטת, שבה חישובי קמצה ובר קמצה אישיים מתנהלים במחול קיפורי שבו המחוללים מתרחקים זה מזה, אינם מתעניינים עוד זה בגורלו של זה. מחול של הנח לי ואניח לך

שהוביל ללינה המשותפת, למקלחת המשותפת, לקומונה (מחסן בגדים) לחלוקת מצרכים נורמטיבית. אין פרטים בקיבוץ הישן, יש רק קולקטיב מיושר ממושמע ומוקצע בהתאם לרצונה של הנהגה כלשהי.

ריהוט להן זכאי החבר... כך גם לגבי מתנות ביגוד שחברים קיבלו והיו צריכים להצהיר עליהן, כדי שתופחת בהתאם מכסת הביגוד שקיב" לו מן הקיבוץ. היו הרבה מקרי קמצה ובר קמצה שכאלה, המ זכירים את האם המרשעת ממשפט שלמה, האומרת למלך: גם לי גם לא לא יהיה. עניינים אלה לא שייכים לשום רוח תקו" פה, אלא למחסור בשאר רוח אצל חלק מן החברים.

רבים ממי שקצו היום בר עיון השיתופי נוהגים "למנף" טעויות כאלה לצורך ער עור על השיטה כולה ולפסלה. חלק עושה זאת מתוך אי הבנה; חלק אחר, נוהג כך בכוונת מכ וון, הנהנה להשוות את הקיבוץ למשטר הקומוניסטי ברוסיה.

האמת היא, שיותר מאשר מדובר בכישלון השיטה, מדובר בכישלון של אנשים שעיוותו אותה. שיטת חיים שיתופית-שוויונית, מצ

בעידן שבו "החבר במרכז", הבית המשויך הוא המבצר והאני-אני-אנו-אנו, קולקטיביות כזאת, אכן, יכולה להיראות בעניין כמעט בלתי אנושי. מה פתאום כולם מתקלחים יחדיו, למה הילדים לא ישנים בבית ההורים, למה כולם מקבלים אותו מספר תחנות, מי זה הפראייר שמוכר את הרנטות שלו לקופה הכללית?

ריכה איכות אנושית, שאר רוח ופתיחות לזו" לת, הרבה יותר מאשר בחברה מופרטת, שבה חישובי קמצה ובר קמצה אישיים מתנהלים במחול קיפורי, שבו המחוללים מתרחקים זה מזה, אינם מתעניינים עוד זה בגורלו של זה. מחול של הנח לי ואניח לך, לא מחול של דאג לי ואדאג לך, הכרוך, מן הסתם, גם בחיכוך שאותו יש לנהל בתבונה.

משל קטן על תעצועי רוח התקופה: דו" רות על דורות מתווכחים אם אכן אמר טרו" מפלדור טרם מותו "טוב למות בעד ארצנו". ככל הידוע, השאלה הזאת לא הוכרעה וספק אם תוכרע. כתלמידים וכבוגרים נטינו לקבל את אמירתו זו של טרומפלדור כ"עובדה היס" טורית". בשיעורי מולדת ומחנך היא הייתה מובנת מאליה. ברוח התקופה היא סימלה את נכונות ההקרבה של היחיד למען הכלל. בימינו הספקניים, בהם אהבה טוטלית - למולדת או לאהובה - הוא מעשה כמעט נחות, היחס אל "הטוב למות" הוא מסויג, אירוני ומ גחך. הגיבור של פעם הוא הפראייר של היום. "ראיית העבר מושפעת אף היא מתודעת ההווה, מהשקפות הערכיות של המשקיף, מהערכותיו בדבר הטוב והרע", כתב אלי עזר בארי.

יכולים לחוש היום פראירים, אבל לא כל-כך בגלל שהם נתנו את כספם בשעתו, כמו בשל העובדה שמי שנהנה היום מפירות כספם, יכול להיות חבר שהוא בעל רכוש רב, שברוח ימינו כבר לא יעביר דבר ממנו למטרה כללית כלשהי.

אם היו טעויות, והיו לא מעט, ניתן לומר - גם בלי "להיות שם" - שאלה טעויות שמקורן בסג"י דה הגדולה מדי לשוויון המכאני בצרכים

האיש של החבר, שנמשכה הרבה מעבר לתקופה שבה ניתן להתייחס אליה כאל "מחלת ילדות". אני זוכר דיון סוער ומיותר בקיבוץ צי סביב בקשה של מישהו לה" ביא פסנתר פרטי "לחדר". שלוש אסיפות סוערות הוקדשו לשא" לה אם פסנתר נחשב לרהיט ולפיכך יש לנכות בג"י נו נקודות

בעידן שבו "החבר במרכז", הבית המשויך הוא המבצר והאני-אני-אנו-אנו, קולקטיביות כזאת, אכן, יכולה להיראות כעניין כמעט בלתי אנושי. מה פתאום כולם מתקלחים יחדיו, למה הילדים לא ישנים בבית ההורים, למה כולם מקבלים אותו מספר תח" תונים, מי זה הפראייר שמוכר את הרנטות שלו לקופה הכללית?

ניסיון זהיר להתחבר אל רוח התקופה היא יעלה, שחלק ממה שנראה לנו היום כאבסורד ופגיעה בפרטיות, לא תמיד נולד מתוך בחירה אלא היה פרי של אילוי צים ותכתיבים חיצוניים. לינה משותפת הייתה נכונה והכרחית למצב בו נדרשו מה שיותר

ידיים עובדות בשדות וגם לא היה תקציב לבניית פשר להלין בהם את הילדים; מקלחת ציבורית הייתה מענה מתבקש למצב שבו עוד לא ניתן היה לרשת את כל הקיבוץ בציי נורות ביוב שיוזימו את מימי השי רותים והמקלחת מכל חדר וחדר. איגום הרנטות לקופה משותפת אחת התאים לח" ברה מגויסת שלא יכולה הייתה לשאת פערים כלכליים גדולים בתוכה ונ" דרשה לתקציבים לשם הקמת מוסדות ציבור אלמנטא" ריים, כאלה ואח" רים. מעבירי הרני טות דאו אכן

איור: יעקב גוטמן

לחזית שור

מהם המדרים על פיהם אנחנו קובעים את עמדותינו והתייחסותנו לגבי חברי קיבוצנו? בעבר הדברים היו ברורים יותר, מוסכמים יותר. מרכיבים כמו תרומה לחברה, הצנע לכת, יושר אישי ובעיקר דוגמה אישית, היו את הקוד הבלתי כתוב ולעיתים גם הבלתי נאמר, שמילא את ההווה הקיבוצית

אבישי גוסמן / עין-שמו

המבט פונה החוצה. אל הנוף, אל הסביבה ובני האדם המאכלסים אותה. רואים את האחר, דנים במעשיו, מפרגים נים או מקנאים, ולעיתים לא מתייחסים. הכול זורם אמר הפילוסוף והמשיך בדרכו. ברוב השעות בהן אנו ערים אנחנו הולכים על הרגליים, לא על הראש. היומיומי, הממשי, ממלא את עולמנו הפנימי ומהווה מניע לפעילי תנו. אנחנו מתבוננים, מגבשים עמדות, שופטים את התנהגותם של הסובבים אותנו, וקובעים לעצמנו את הערכותינו לגבי אישיותם ודרך התנהלותם.

להפוך את כיוון המבט

כול אדם חווה קשיים, לעיתים אפילו טראומות קשות, חלקן גלויות וחד לקן סמויות מן העין. ההכרה, שגורל זה הוא נחלת כולנו, כול אחד מאתנו

לכת על הראש המרגיש במקום על הרגליים המושכות אותנו למטה צילום: אילן נחמיאס, מתוך אתר קיבוץ גן-שמואל

הדיסקט התחלף

מהם המדרים

על פיהם אנחנו קובעים את עמדותינו והתייחסותנו לגבי חברי קיבוצנו? בעבר הדברים היו ברורים יותר, מוסכמים יותר. מרכיבים כמו תרומה לחברה, הצנע לכת, יושר אישי ובעיקר דוגמה אישית, היו את הקוד הבלתי כתוב ולעיתים גם הבלתי נאמר, שמילא את ההווה הקיבוצית

כיצד הייתי מרגיש אם מצבי הכלכלי היה מצוין, הייתי יכול להבטיח את עתיד ועתיד ילדי בצורה טובה, בעוד חברי, זה שישב על ידי בכיתה במשך שנים, שיחק איתי בסטנגה ובמחנניים, מוצא את עצמו במציאות עגומה, בה עתידו ועתיד ילדיו אינו מובטח. לחילופין, כיצד הייתי מרגיש אם מצבי הכלכלי היה קשה

רה, הצנע לכת, יושר אישי ובעיקר דוגמה אישית, היו את הקוד הבלתי כתוב ולעיתים גם הבלתי נאמר, שמילא את ההווה הקיבוצית

מהם המרכיבים על פיהם נמדדת אישיותו של החבר בקיבוץ הדיפרנציאלי? האם למרכיבים הקודמים נשמר עדיין מקום של כבוד במציאות החדשה? ואולי הכסף והשליטה החזקה ליפו במידה רבה את מקומם של המרכיבים הקודמים? נכון, האנשים הם אותם האנשים, הנוף הוא אותו הנוף, אלא שהדיסקט התחלף. ממרום נייסיונו האישי אנחנו יודעים, שאין מציאות מושלמת. ולצערנו, גם לא

אחד בשביל כולם וכולם בשביל אחד?

הסולידאריות החברתית היא ערך מרכזי שבלעדיו לא יוכל להתקיים המשולש הערכי החיוני יחד עם חרות ושוויון, כך סיכם אסף ענברי את הכנס המסקרן "ערכים בחלוף ארבעים", שניסה להתמודד עם השאלה: האם עוברת החברה הישראלית מאתוס של ערבות הדרית וסולידאריות לאתוס אינדוידואליסטי של חברת שוק חופשי

סיגל ירון-פס/ נצור סרני

הכנס "ערכים בחלוף ארבעים", שנערך בחודש האחד עשר על ידי מכון כנרת למחקר ע"ש דן שומרון - שליך המכללה האקדמית כנרת, היווה הזדמנות מצוינת לבחון את השאלה המסקרנת: האם עוברת החברה הישראלית מאתוס של ערבות הדרית וסולידאריות לאתוס אינדוידואליסטי של חברת שוק חופשי. מנחה הכנס, ד"ר גדי טאוב, עיתונאי, סופר והיסטוריון, ניתב בעניין ובחן את הדיון המרתק שנר בין הגישה הקפיטליסטית - אותה הציג בדעת מיעוט בדיון, שה"כ לשעבר יהודה הראל, ממייסדי קיבוץ מרום הגולן ובעברו מרכסיסט מובהק, לבין הגישה

משנה סדורה, שקראה להפרדה תפעולית, חשבונאית ומשפטית בין המשק הכלכלי בקיבוץ הבודד ובין קהילת חברי הקיבוץ. באותה עת היו הדברים בבחינת חזון נועז. ואכן, עד אמצע העשור הראשון של שנות האלפיים, עברו קיבוצים רבים בישראל להתנהלות המבוססת במידה רבה על עקרונות אלה.

האם החוויה האישית הפכה לתכלית החיים?

ד"ר גדי טאוב העלה לדיון את השאלה: האם החוויה האישית הפכה לתכלית החיים. האם עברנו מסולידאריות של אחוות לוחמים ל"קייטנות רוחניות להעצמה אישית"?

ענברי: הצורך להיות חלק מ"סיפור גדול"

האם עברנו מסולידאריות של אחוות לוחמים ל"קייטנות רוחניות להעצמה אישית"? גדי טאוב

יש לישראל מה ללמוד מהחרדים השוכנים בה ומתפיסת הקהילה אצלם, יהודה הראל

הסוציאלי-דמוקרטית - בה החזיקו ד"ר אבי בראלי, היסטוריון פוליטי וחבר בתנועת יסוד (ישראל סוציאלי-דמוקרטית) ואסף ענברי, בן קיבוץ אפיקים שהוציא לאחורונה רומן רב מכר תיעודי על חייו ומותו של הקיבוץ בשם: "הביתה".

חזון ההפרדה בין המשק הכלכלי להקהילה

כזכור, בשנות ה-80 יצא הראל עם

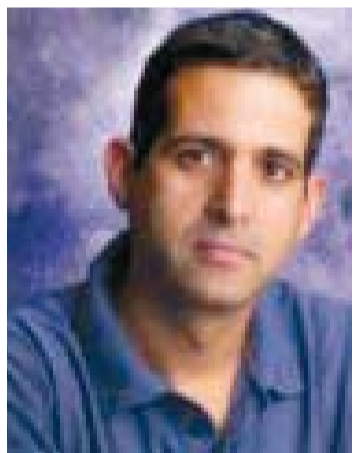
המיקום במפגש הגבולות ישראל-סוריה-ירדן מהווה בסיס ואבן שואבת למחקר, המכללה האקדמית כנרת

חלק מ"סיפור גדול". לטענתו, העול הוא פרס הניתן כדי להיות חיים משמעותיים. המצב שבו אנו חיים היום לא נולד מאגואיום, אלא מהמסרים של הליברליזם הקיצוני המתוחכם, הבו לכל מימד קולקטיבי ומציג אותנו כמהות הרומסת את האינדוידואל. ולמרות זאת, הצורך הוא חזק ואנשים עדיין מרגישים צורך להיות חלק מקולקטיב (משפחה, הכי תה קהילה וכד'). הצורך להיות משמעותי בכך ש"אנחנו" חשוב מ"האני" הוא חזק יותר.

יהודה הראל: הקיבוץ נפל כי הבנים לא רצו אותו

כנגד, הציג יהודה הראל את גישתו התומכת בהפרטה לאורך הקו, והסביר כי הוא נגד האמונה ש"הכלל" חשוב

אנשים עדיין מרגישים צורך להיות חלק מקולקטיב (משפחה, הכיתה קהילה וכד'), אסף ענברי

מ"האני". הכרותו של הנשיא האמריקני קנדי - "אל תשאל: מה המדינה יכולה לעשות בשבילך, שאל: מה אתה יכול לעשות בשביל המדינה" - היא הכרזה כמעט פשיסטית בעיניו. תחת השקפת עולם זו הוא רואה בעיני רוחו את הארץ גון כפועל למען הפרט ולא ההפך. ממש כמו אגוד מקצועי. הראל הציג תזה מהפכנית, בה "חופש הפרט" הוא מעל הכל. גם המוסר צריך לעבור לרמה הפרטית ולדעתו יש להפריט כל דבר, אפילו את

אנשים, הסביר ד"ר אסף ענברי, מוצאים שמאוד מדכדך להיות חיים נוחים ללא משמעות. החסר טמון בכך, שאנשים רוצים לדעת שהיהם לא היו לשווא. הם זקוקים לחיים משמעותיים על ידי אתגרים ומשימות ועל ידי הצורך להיות חלק מ"סיפור גדול". לטענתו, העול הוא פרס הניתן כדי להיות חיים משמעותיים

חוגגים את סוף הקיץ

מסתכלים בצלחת

תעודת זהות קיבוצית באווירה קצת אחרת...

בקיבוץ תמוז בבית שמש אין חדר אוכל, אוכלים ביחד בערבי שבת וערבי חג, ובקיץ כל ערב על הדשא. השכנים מהרחוב אומרים שהם קיבוצניקים. לצרעה הם ממש לא נראים קיבוצניקים... אבל הקיבוץ עשיר בתרבות ובחגים יצירתיים מפוארים, עסוק בתרומה חברתית ומלא בסלבריטיז פוטנציה

קיבוצניקים...

איזה סלבריטיז קשורים בצורה כלשהי לקיבוץ?

הקיבוץ מלא סלבריטיז בפוטנציה, שקשה לבחור ביניהם.

גאות הקיבוץ

חגים יצירתיים ומפוארים ותרבות של ליימוד עצמי ויצירה יהודית מתמשכת. וגם, אחד המרכזים המודעים של יסוד ועיתון "חברה". חברים רבים בכוח לעובדים ארגון עובדים המארגן את העובדים הלא מאורגנים בישראל.

שם קיבוץ: תמוז.
תאריך לידה: אוגוסט 1987.
מספר חברים: 30.
אוכלוסיה כללית: 70.
מספר כלבים: 3.
מספר חתולים: 6 במעמד רשמי, ועוד חב"רים מהרחוב, שהסקר לגביהם מתעכב.

עונה על השאלון: רן רביב

מקורות פרנסה מרכזיים

החברים עובדים במקצועותיהם, כשכירים.

יזמויות מיוחדות

סטודיו לקרמיקה של שני אורסטיו, חברת הקיבוץ. מעון גיל רך אינטגרטיבי - המשלב גם לילדים מהעדה האתיופית ומפעיל ספרייה מתורגמת לאמהרית.

חדר אוכל - מתי אוכלים?

אין חדר אוכל, אוכלים ביחד בערבי שבת וערבי חג, ובקיץ כל ערב על הדשא.

המנות הכי פופולאריות בחדר

הילדים מנהלים דירוג משלהם על איכות האוכל שמכינה כל משפחה, אבל זהו מידע שהם לא בהכרח משתפים אותו עם החברים.

הנושא החם של השנה בשבילי הקיבוץ

ה'דוקית', להקת הרוק המקומית, שת'פסה את מקומה של הקולית באירועים וערבי חג. וגם: כמה חברים יסיימו השנה דוקטורט.

אירוע היסטורי

המעבר לבתים החדשים, ב-1999, איפשר לחברים לחיות בדירות נורמאליות, ושידר לכולם ש'we're here to stay'.

מה מרכלים עליכם השכנים?

השכנים מהרחוב אומרים, שאנחנו קיבוצניקים. לצרעה אנחנו לא ממש נראים

חדר אוכל אמנם לא קיים, ובכל זאת אוכלים ביחד

בה. המדינה והמסגרת שוברות את הקהילתיות. לעם היהודי היה ניסיון בקהילתיות כשהיה רדוף בארצות אחרות. יש לישראל מה ללמוד מהחרדים השוכנים בה ומתפיסת הקהילה אצלם. זו הבעיה כיום בקיבוצים ואני עוסק בה בקיבוצי שלי: איך להחליף את המשטר בקיבוץ בקהילתיות. המ'שטר הליברלי בארה"ב יכול להראות איך לקחת שכבות עניים ולהפוך אותם לשכבה בינונית. לא מדובר בחלק קטן באוכלוסיה, אלא בלמעלה מ-20 מ'ליון איש. ארץ שהצליחה לטפל בעו'ני, כפי שעשו בארה"ב. שיטת הכלכל'ה החופשית הוכיחה את עצמה, ואילו הסוציאלי-דמוקרטיה שמתייחסת לכ'לכלה מתוכננת על ידי המדינה הביאה לנטל כלכלי של שכבות חלשות שלא

החירות - לא רק "עם חופשי באר'צו", אלא חופש הפרט. לטענתו, בנו' שא הכלכלי - הוויכוח נגמר. הוא נתן כדוגמה את גרמניה המזרחית, שבנתה חומה סביבה. הסביר את נפילתו של הקיבוץ בכך שהבנים לא רצו אותו. לכן, המייסדים הבינו שצריך לבנות קיבוץ המתאים לבנים. עובדה שמוכ'ח את עצמה היום.

ד"ר אבי בראלי: המציאות נבחנת לפי גורל השכבות החלשות

ד"ר אבי בראלי, הגיב לדברי יהודה הראל וציי'ן, שקיום התיאוריה הקפי'טליסטית בבחינת המציאות צריכה להיבחן, בהשראת הפילוסוף רולס, לפי גורל השכבות החלשות. כשמד'

ראייה רב תחומית והשוואתית

מכון "כנרת" למחקר קשרי חברה, ביטחון ושלו'ם על שם דן שומרון ז"ל הוקם כמכון למחקר וללימוד יחסי גומלין בין הח'ברה לבין סוגיות הביטחון במדינת ישראל, בראיה רב תחומית והשוואתית. מיקומה של המכללה האקדמית כנרת במפגש הגבולות ישראל-סוריה-ירדן מהווה בסיס ואבן שואבת למ'חקר בהיבטים אלה ובלמוד ודיון בנושאים גיאוג'רפיים הייחודיים למרחב. אתר הבית של המכללה הינו www.kinneret.ac.il

הצליחו להוציא את עצמם מהמצב בו הם נמצאים.

החברה הישראלית הצליחה להקטין פערים עמוקים

ד"ר אבי בראלי הגיב על כך, שהחב'רה הישראלית ב-15 שנים האחרונות, תחת משטר סוציאלי דמוקרטי, הצלי'חה להקטין פערים עמוקים ביותר והיא מתקרבת בהתנהלותה למערב אירופה שבדיה, צרפת וכד', וודאי לא דומה בהתנהלותה לארה"ב - מדינה בה אי השוויון מועזע.

קיום שלושת הערכים: חרות, שוויון ואחווה

אסף ענברי סיכם, כי תפקידה של מדינת ישראל לספק לילדיה השכ'לה בסיסית, לוח שנה משותף, הסכ'מות משותפות וחומרי גלם בסיסיים של תרבות, טקסים וכד'. הדרך הנכונה היא המקיימת את שלושת הערכים - חרות, שוויון ואחווה. האחווה, הסול'י'דאריות החברתית, היא הערך המרכזי, שלא יכול להתקיים ללא חרות ושוויון, אך בלעדיו לא תהיה חרות ולא יהיה שוויון.

כרים על חברה מופרטת לא מדברים על החברה הקיבוצית, שאינה משקפת את החברה במציאות. לטענתו, הקפי'טליזם שמציע הראל לא קיים בשום מקום. אבוי אם היינו מפרטים הכל ומשאירים זאת לשוק החופשי. היינו מקבלים ציבור נטול יכולת לחיות את חייו בשליטה עצמית וחיי האנ'שים בשכבות החלשות היו מורעים מאור. המסר של הפרטה בכל תחום כיום מביא לאו דווקא לאובדן משמ'עות בקרב הציבור הישראלי, לטענתו, אלא לחרדה של אובדן המסגרת וחרדה קיומית גדולה. התקשורת, שמטרתה ללבות את הרגשות הקיימים בין כה, משקפת את ליבוי הרגשות הללו (עי' סוק באלימות ובגל דיווחים על פשי'עות מעבר לאובייקטיבי וכד').

מהי משמעות פרטית

אסף ענברי, הפנה ליהודה הראל שאלה בדבר המשמעות הפרטית בעי'ניו. שכן, לגבי דידו אין משמעות פר'טית. כשאדם עושה משהו בעל משמ'עות יש בו בהכרח קשר ישיר לתרומה לקולקטיב. על כך הסביר הראל, כי הוא חושב שהקהילתיות היא התשו'

העגלה שרמוטה

בטקס חגיגי העבירו את העדר בשבילי הקיבוץ, כל פרה נשאה בגאון את שמה על שלט שהוצמד לאוזנה, ולאוזן השנייה הוצמד שם המשפחה הזוכה. למשובחות הוסיפו זר פרחים על הצוואר. החגיגה הייתה מרשימה, ולמעשה הייתה האחרונה בחגיגות הקיבוץ, אך צריך להודות: חגיגה כדת וכדין

אמנון ונור / כרמיה

"העיקר שהחברים יהיו מרוצים... בשביל מה הקמנו את הקיבוץ... הא?", כך אמר לי מרדכי פרצלצקי, רכז הרפת החדשה. ואני פשוט התקשיתי להאמין שאצלנו, בקיבוץ המופרט "דה לוקס" מקימים מחדש רפת משותפת.

הסיפור התחיל לפני חמש שנים... אולי שש. ראשית, הפרטנו את המזון, רוצה לומר: סגרנו את חדר האוכל והוא החל לשמש כאולם חתונות ושאר שמחות לרווחתם של תושבי הסביבה. לאחר מכן, הפי רטנו את המכססה ואת המרפאה ואת החשמליה והנגריה וגם את הספרייה והמוזכרות, וגם כל היתר... רק מחסן הנשק נשאר בשותפות מלאה, ממש קומונה א'... מה לעשות הצבא לא אישר, ואז הוחלט להפריט גם את ענפי המשק.

את המפעל המשוגשג, שהכניס לקיבוץ רווח שנתי צנוע אך קבוע, מכרנו בחמישה מיליון דולר. החזרנו לבנק את כול חובותינו - בסך ארבעה מיליון דולר, ואת היתרה חילקנו בין החברים, ומכיוון שמנינו

בטקס חגיגי העבירו את העדר בשבילי הקיבוץ, כל פרה נשאה בגאון את שמה על שלט שהוצמד לאוזנה, ולאוזן השנייה הוצמד שם המשפחה הזוכה. למשובחות בעדר הוסיפו זר פרחים על הצוואר. החגיגה הייתה מרשימה, ולמעשה הייתה האחרונה בחגיגות הקיבוץ, אך צריך להודות חגיגה כדת וכדין. שרונה מכוכב נולד, שרה את "לדוד משה היתה פרה...". להקת "זמבורה", הופיעו בבלט מתוך "הפר המיוחם" של יוהן פיצ'ה. בקיצור, שמחה גדולה.

לא עברו חודשים מספר, וכרגיל בקיבוצנו, לשיטה החדשה קמו מערערים. התחילו במצווה בני הקיבוץ מקבוצת "תומר". הם החליטו על שיתוף פעולה ביניהם. ריכזו כל הפרות שלהם, 24 במספר, במקום אחד, תורנות חליבה של כל הקבוצה, כך שכל אחד חולב אחת לשבוע וחלוקת רווחים שווה מבלי להתחשב בתנובה האישית של חברי הקבוצה. אח"כ החליטו הוותיקים, שהעזרת הפיליפיניות שלהם התקשו לחלוב ערב ובוקר, לשכור את שרותיהם של שני תאילנדים, שבתחילה עברו מבית לבית ולבסוף ריכזו את כל הפרות על הרשא של נחום ברמן, האיש שהיה ילד הפלא של הכדורגל ב'הפועל' ת"א,

היה סיכוי רב שעטיניה של שרמוטה יהיו ארוכים יותר מרגליה, שלא נדע מצרות שכאלו. ועדיין לא היה ברור, איך ירביע אותה הפר הענק, מה יהיה על שרמוטה? איך יקפוצו? מה הוא ירד על הברכיים? ישכב עליה? ואם הוא לא יסכים?... בקיצור בעיה!"

מי שבאמת נדפק, הייתה פרומה, שהגיעה רק שנה אחת לפני ההפרטה, אם חד-הורית שהייתה אחות במקצועה ועמדה להחליף את רחל האחות המיתולוגית של הקיבוץ. היא עמדה לקבל את שרמוטה, ואולי גם את רייזלה. פרומה, שלא הבינה דבר בענייני פרות, התייחסה לעגלות כחיות מחמד בלבד.

לא עברו חודשים מספר, וכרגיל בקיבוצנו, לשיטה החדשה קמו מערערים. התחילו במצווה בני הקיבוץ מקבוצת "תומר", שהחליטו על שיתוף פעולה ביניהם. ריכזו כל הפרות שלהם, 24 במספר, במקום אחד, תורנות חליבה של כל הקבוצה, כך שכל אחד חולב אחת לשבוע וחלוקת רווחים שווה

או 200 חברים - כל חבר קיבל 5,000 דולר וסוף כול סוף הפכנו ל... בעלי הון... למי מאיתנו "היה" אי-פעם כל כך הרבה כסף בכיס? את השדות אי אפשר היה ממש להפריט, או החכרנו אותם למשה הרצפולד... זה שמו הספרותי של מוחמד אל-ג'רביה, שאחרת אסור היה לו לחכור אדמה יהודית.

נשארה הרפת. "זאת הייתה רפת-רפת", האא?", אמרתי למוטי, בקול נוסטלגי.

"תפסיק להיאנח ולחשוב על העבר... תמיד רק קדימה", ענה לי מוטי, ברוב חשיבות.

בימים ההם-ההם, הייתה לנו רפת ענקית. רפת שנוהלה באופן מקצועי במשך שנים והייתה בין המוצלחות ביותר בארץ. זה היה הענף הכי רווחי שלנו. כול יום היו מגיעים אלינו רפתנים להסתכלות, אפילו מחו"ל.

כשהחלטנו להפריט גם אותה, התברר שלכל חבר מגיעות שתי פרות ורבע. כל חבר אמור היה לגדל אותן בעצמו על יד הבית. השמי חה הייתה רבה, הגשמת חלום ילדות - כולנו חקלאים, עובדי אדמה... פרות ממש מעבר לחלון, זה משהו. כמו בימים הטובים ההם בפולין, אמרו הוותיקים.

הריח לא הפריע לאיש, הובל שכיסה את הרשא שלפני הבית, עשה לרשא, רק טוב... מחזור גידול טבעי. הרשא קיבל ובל מתאים בשפע, צמח במהירות והפרות היו מיד מכסחות אותו ומפיקות זבל חדש, וחוזר חלילה.

בשרצו לגשת לביצוע ההחלטה, התגלו כמה בעיות. ראשית, לא כל הפרות היו שוות. היו כאלו ששוות יותר והיו ששוות פחות. והתברר גם, שלא כל החברים שווים. היו וותיקים יותר והיו פחות וותיקים והיו זוגות מעורבים... הוא וותיק והיא צעירה. בעיות. הוכנה רשימת פרות עפ"י תנובתן, שהרי כמות החלב שנותנת כל

אחת היא המדר הנכון ביותר. בראש הרשימה ניצבה בכרידות מזה רת, מטילדה, אלופת העדר, שהייתה מניבה למעלה מ-13,000 ליטר חלב בשנה. האחרונה ברשימה הייתה שרמוטה, שעדיין הייתה עגלה ולא נתנה חלב.

למעשה, כל האחרונות היו עגלות שעדיין לא נתנו חלב. אז איך קובעים את ערכן?...

"עגלה מבית טוב", הסביר מוטקה, שהיום שמו מרדכי, "זאת אומרת עגלה מאימא טובה". עיקרון נכון, מלבד האחרונות ברשימה, שם נק' בצו כל הפגומות, סוג ב'. רייזלה שנולדה עם 3 עטינים בלבד והייתה פוזלת, ובבולינה שנולדה דו-מינית ובלי זנב... ושרמוטה שנולדה לא עלינו עם גללים קצרות ביותר ונראתה יותר ככלב תחש, זה שנראה כנקניקיה מהלכת. היה ברור שאיתה יהיה קשה. אם וכאשר יגדלו עטיניה ויתמלאו בחלב, סיכוי רב שהם יהיו ארוכים יותר מרגליה, שלא נדע מצרות שכאלו. ועדיין לא היה ברור, איך ירביע אותה הפר הענק. שהרי ידוע לכל, כשפרה מגיע יומה מביאים אותה אל הפר והוא קופץ עליה וצ"ק צ"ק נגמר הרומן. אך מה יהיה על שרמוטה? איך יקפוצו? מה הוא ירד על הברכיים? ישכב עליה? ואם הוא לא יסכים?... בקיצור בעיה!"

איור: יעקב גוטמן

ונסע לראות את 'מאנצ'סטר יונייטד' באנגליה ולא היה לו כסף כדי לחזור.

אם היינו בודקים היטב את מצבת הרפתות בקיבוץ לאחר שנתיים, היה מתברר, שלמעשה היו לא יותר מ-10 רפתות רב-משפחתיות. היו כמה שעזבו בלי הפרות והיו כמה פרות שעזבו בלי הבעלים... והבטלנים הקבועים, שלא עמדו בדרישות המתבקשות מאחזקת רפת, מכרו את הפרות לתחמנים הקבועים. היו גם כמה שותפויות חדשות, שנבעו מזיווגים ושידוכים פנימיים, והיו גם תופעות הזויות, כמו מש"פחת צימרמן - שמכרה את הפרות בכמויות פתוח והקימה חווה לגידול עכברים לבדיקות הריזון.

בסוף השנה הרביעית, הועלתה הצעה חדשה לייעול ענף החלב. מדובר היה באיחוד כל הרפתות הקטנות וגם היותר גדולות ליחידה אחת, שתהיה יעילה יותר וכמובן רווחית יותר. רפת משותפת לכל הקיבוץ.

ברוב מוחלט התקבלה ההצעה. הרפת הישנה, שעמדה עזובה כמה שנים - שופצה ושופץ גם טנק החלב. נקנו מכונות חליבה חדשות, הושגה ממשרד החקלאות מכסה מוגדלת של תאילנדים, ומזה כמה חודשים הרפת שלנו חזרה לימים הטובים.

רק לשרמוטה לא נמצא פתרון. פרומה, שקשרה נפשה בשרמוטה וראתה בה חית מחמד, לא הייתה מוכנה לוותר עליה והיא המשיכה לדור בביתה, למרות הריח והפרש. "מרדכי", המשכתי לשאול, "אני לא מבין, הרי כבר היו דברים מעולם." "מה יש להבין", הוא ענה, "העיקר שהחברים מרוצים... הרי בשביל זה הקמנו את הקיבוץ".

אלא שהקושי הגדול היה עם החברים. אלה לא כמו הפרות - יודים לרבר, ומאז החלה ההפרטה, הדיבורים עברו מבודדת לצוררות. התברר, שבגלל הבריטים, את הקיבוץ הקימו ביום ששי, אך שלושה חברים באו בהסתר יום קודם כדי לסמן את מיקום הגדר והמגדל... אז מה, הם יותר וותיקים ויקבלו פרות יותר טובות? ומה על מומו ורותי, הם נשארו באמריקה עוד כמה חודשים, בניגוד לרצונם, כדי להרדיך את צעירי התנועה. רותי, שפניה חרושי תלמים ארוכים ועמוקים ראו כבר ימים טובים יותר, רעמה בקול ניחר: "על גופתי המתה", ומומו הסביר לכל הצעירים: "נענינו לצו התנועה, אז בגלל זה נקבל כעת פרות זיבוריות!"

דווקא צעירי הקיבוץ, שעמדו לקבל את העגלות, לא מחו. "אתם באמת חושבים שאנו בוקר וערב נחלוב אותן?", שאל פז מרכז וועדת הצעירים ורו, בו וצץ הנירו בראשם בהסכמה.

מי שבאמת נדפק, הייתה פרומה שהגיעה רק שנה אחת לפני ההפרטה, אם חד-הורית שהייתה אחות במקצועה ועמדה להחליף את רחל האחות המיתולוגית של הקיבוץ. היא עמדה לקבל את שרמוטה, ואולי גם את רייזלה. "דווקא מתאים, הן זקוקות לטיפול רפואי מסור", כך אמרו חברי וועדת השינוי, קצת ברצינות וקצת בלעג. אלא שפרומה, שלא הבינה דבר בענייני פרות, התייחסה לעגלות כחיות מחמד בלבד, ולכן לא מיחתה על העדר הפרובלמאטי שעמדה לקבל.

וולולה, הצעיר שהפסיד כמה נקודות וותק בגלל שאימו התקשתה בלידה והוא יצא לאוויר העולם באיחור רב, עוד צייץ קצת על מר גור"לו, בהשוואה לחבריו בקבוצה, "עד היום היינו שווים ורק בגלל שהאמא שלי לא רצתה לעשות ניתוח קיסרי, כעת אני אקבל את כל הבררה".

ללא זיכוח נמסר הפר האימנטי לדוד טרזצקי, שהיה היחיד שידע לטפל בפרא המסוכן הזה. את התערובת לפרות אפשר היה לקנות במ"רכול המקומי, שהתמקם ב"קומונה" ז"ל, ואת כדי החלב אסף שלומי, שעד להפרטה היה מורה נערץ וקיבל במקום פרות את הטנדר הישן של הקיבוץ, והיה מוביל במשך היום את כל כדי החלב, ל'תנובה'.